

DOĞU DAĞLIK KİLİKİA'DA (OLBA BÖLGESİNDE) BULUNAN İKİ YENİ MEZAR ANITI**

TWO NEW TOMB MONUMENTS IN EAST ROUGH CILICIA (OLBA REGION)

Murat DURUKAN*

Anahtar Sözcükler: Dağlık Kilikia, Olba, mezar anıtı, tapınak mezar
Keywords: Rough Cilicia, Olba, tomb monument, temple tomb

The tomb monuments handled in this paper are located in the Olba region, east of Rough Cilicia. It is common for the tomb monuments which are named as D1 and D2 that they have a prostylos plan. Architrave and frieze are worked out of the same block and the upper construction elements show parallelities to each other. Both possess pediments.

Besides there similarities, differences between the two tombs are obvious: The capitals of the columns of D1 are Ionic, those of D2 are Doric. D1 has a burial chamber constructed of carved stones. On the other hand the burial chamber of D2 is carved out of the main rock and has the characteristics of a rock-cut tomb. The D1 tomb has a gable roof and a pediment. The roof of this tomb consists of plain blocks stretched from one arch to the other. Over these blocks rest the gable formed roof blocks. Therefore this monument is a temple tomb in all its details. Furthermore the burial chamber shows the typical decoration of a temple tomb. By D2 the pediment was intended only for the front part and seems not to have a gable behind. D2 just imitates monumental tombs, itself being a rock-cut tomb.

One of the most important criteria for the dating of the tombs are the Ionic capitals of D1. The parallels for these capitals in Anatolia are dated between the late 2nd and 3rd centuries AD. The other tombs with Ionic capitals in the Olba region are also dated to the same period. Two of these are the temple tombs in Imbriogon Kome with Ionic capitals on the lower columns. The roof construction of these temple tombs stand also with their roof construction close to tomb D1. The third tomb with Ionic capital is a rock-cut tomb and should not be dated earlier than the 2nd century AD. The given facts point to early 3rd century AD for D1. It is possible to offer the same date also for D2 because of the similarities.

Dağlık Kilikia'da, Lamos ile Kalykadnos nehirleri arasında kalan Olba bölgesinde (Fig. 1) günümüze kadar yapılmış olan çalışmalar, oldukça fazla sayıda mezar yapısını ve formunu tanımamıza yardımcı olmuştur. Ancak araştırmalar, az sayıda olmakla birlikte, hala yeni mezar anıtları ortaya çıkarmaktadır.

Bu coğrafyada, biri Hellenistik dönemde, diğeri ise Roma döneminde olmak üzere iki önemli mimari reform sürecinin yaşandığı anlaşılmaktadır¹. Her iki imar döneminde de, Olba bölgesine özgü mimari unsurların ortaya çıkmış ve kullanılmış olduğu gözlenmektedir. Bu yerel unsurlar mezar mimarisinde de karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Hellenistik dönemde kullanılmış olan polygonal duvarlı mezar evleri, bu bölgeye özgü bir mezar formudur. Tek bir odadan ibaret olan bu yapıların duvarlarında polygonal tekniğin tercih edilmiş olması, onları benzerlerinden ayıran en temel özelliktir².

Yerel unsurların Roma döneminde de kullanıldığı görülmektedir. M.S. 2. yy'da ortaya çıkan tapınak mezarlar arasında, "kemer nişli tapınak mezarlar" olarak tanımlanan ve sütunların yerine kemerli bir girişin kullanıldığı örneklerin bu bölgeye özgü bir form olduğu düşünülmektedir³.

Aslında, özellikle mezar mimarisi geleneğinin, Roma imparatorluk döneminde son derece değişken ve üretken bir karaktere sahip olduğu, yani farklı düzenlerdeki mimari elemanların birbirine karıştırılarak farklı tiplerin yaratıldığı bilinmekte ve bu özellik bu dönem için karakteristik olarak nitelenmektedir⁴. Son yıllarda tespit edilen ve bu makaleye konu olan 2 yeni mezar anıtı da, bu nitelemeyi bir kez daha doğrulayan sonuçlar ortaya çıkarmıştır.

D1 MEZARI

Kızkalesi'nin (Korykos) 13 km. kuzeybatısındaki Yukarı Hüseyinler köyünde bulunan (Fig. 1) ve yöre halkı tarafından Kümbet olarak isimlendirilmiş olan bir tapınak mezardır (Fig. 2).

Bölgedeki diğer tapınak mezarlarla paralellikler taşıyan ve D1 olarak tanımlanan bu anıt, dört adet İon sütununa sahip bir prostylostur.

Üçü sağlam durumda olan sütunlardan bir tanesi kayıptır. Düzgün blok taşlarla inşa edilmiş olan dikdörtgen planlı anıtın stylobat ölçüleri 3.80 x 5.75 m.'dir. Mezar odasının içi 2.80 x 2.80 m. olarak ölçülmüştür. Duvar kalınlığı 0.45 m.'dir (Fig. 3). Yapı taşlarının ölçülerinde bir uyum göze çarpmaktadır. Aynı titizliği yüzey işçiliği için de söylemek mümkündür. Yerel kireç taşı özenle işlenmiştir.

Mezarın dört köşesinde, köşe plasterleri bulunmaktadır. Üst yapı elemanları olarak üç fascialı arşitrav, arşitravin da üzerinde S profilli friz blokları yer almaktadır (Fig. 2). Mevcut durumda yapının çatısının düz olduğu görülmektedir (Fig. 4). Ancak çevreye dağılmış durumda tespit edilen çatı blokları arasında, üçgen alınlık parçaları ile semerdam formu çatı blokları bulunmuştur (Fig. 5). Bu mimari elemanlar, mezar anıtının üçgen alınlık ve semerdam bir çatıya sahip olduğunu göstermektedir.

Küçük bir kapı ile mezar odasına girilmektedir ve kapının tıpa şeklinde bir blok taşla kapatılmış olduğu anlaşılmaktadır. Bu kapı bloğu, mezar yapısının yaklaşık otuz metre uzağında kırılmış olarak bulunmuştur (Fig. 6).

Dış tarafta kapı lentosunun iki blok üzerinde, 0.90 m. genişliğinde bir konsol bulunmaktadır. Bu tip konsollara, bölgenin mezar anıtlarında, genellikle mezar odasının içinde rastlanmaktadır. Imbriogon Kome'deki (Demircili ya da Dösene) tapınak mezarlarda bunun örneklerini görmek mümkündür⁵. Ancak mezar yapısının dış cephesine yapılmış konsol örnekleri de vardır. Mezgitkale tapınak mezarı bu tip bir anıttır⁶. Mezar odasının içinde ya da dışında yer alan konsolların fonksiyonu hakkında ipucu bulunmamaktadır. Bunların, heykel ya da büst taşımaları amacıyla tasarlandıkları önerilebilir⁷.

D1'in mezar odasının içinde, zemin bloklarının

tahrip edilmiş olduğu görülmektedir. Ancak duvar kenarlarında, duvar taşlarının altına giren zemin blokları yerlerinde durmakta ve orijinal zemin hakkında fikir vermektedirler. Zeminin, üst yüzü düzlenmiş kalın bloklarla döşeli olduğu anlaşılmaktadır.

Mezar odasında, bölgede sık görülen bir mimari düzenleme ile karşılaşılır. Giriş yönü hariç her üç duvarda da birer ölü yatağı bulunmaktadır (Fig. 7). Bunlar, mezar odasının duvarlarına monte edilmiş U profilli blok taşlardan oluşmaktadır. İki yan duvarda bulunan yataklar zemin bloklarından 0.54 m., karşı duvardaki yatak ise bunların üzerine oturduğu için zemin bloklarından 1.08 m. yüksektir. Yastıkları bulunan sanduka formu ölü yatakları, 1.85-1.88 m. uzunluğa, 0.61- 0.65 m. genişliğe ve 0.54 m. dış derinliğe sahiptir. Sanduka olarak kullanılan iç bölüm ise 0.20 m. derinliktedir. Bu tip mezarlarda uygulanan geleneğin yakma değil gömme olduğu hakkında fikir veren bu düzenleme, Roma döneminde inşa edilmiş olan pek çok tapınak mezarın ve mezar evinin iç mekan düzenlemesi ile paralellik taşır.

Tapınak mezarlarda, mezar evlerinde ve benzeri anıt mezarlarda yoğunlukla kullanılan tonoz örtüsü D1 mezarında bulunmamaktadır (Fig. 8). Bunun yerine, mezar odasının içinde, ön ve arka duvarlara bitişik birer kemer inşa edilmiştir (Fig. 9-10). Mezar odasının çatısında uygulanan iki kademeli örtü sisteminin ilk katı, bu kemerlerle doğrudan ilişkilidir. Kemerlerin arasına, uzun duvarlara paralel olarak yerleştirilen blok taşlar ilk kademeyi oluşturur (Fig. 8). Yukarıda sözü edilen alınlık ve semerdam formu çatı blokları ise, bu düz blokların üzerinde ikinci kademeyi oluşturmaktadır. Bu bağlamda D1 anıtının bir tapınak mezar olduğu anlaşılmaktadır⁸ (Fig. 11).

D1 mezarını farklı kılan esas özellik ise, sütunlarında İon başlıklarının kullanılmış olmasından kaynaklanmaktadır (Fig. 12). Olba bölgesinde genellikle tercih edilen başlık tipi Korinth'tir. Dor başlığına sahip az sayıda mezar anıtının da varlığı bilinmektedir. Ancak İon başlığına sahip

mezar sayısı son derece azdır⁹.

D2 MEZARI

Korykos'un kuzey doğusunda, Elaiussa Sebaste'nin ise kuzeyinde bulunan vadide, cephe özellikleri açısından D1 mezarına benzerlik gösteren ve D2 olarak adlandırılan bir mezar daha tespit edilmiştir (Fig. 13). Daha önceki araştırmalar sırasında, ayakta kalmış olan üç sütundan yola çıkarak, yapının üç sütunlu olduğu düşünülmüştür¹⁰. Ancak yeni incelemelerde, bitki örtüsünün zayıflaması sonucu yapının önünde dördüncü bir sütunun da var olduğu anlaşılmıştır. Bu durumda bu anıtın da 4 sütunlu bir prostylos olduğu ortaya çıkmaktadır. Sütunlar bu kez Dor başlıkları taşımakla birlikte, tek bir torus ve plinthostan oluşan basit kaidelere sahiptirler. Sütun sırasının arkasında, biri hala in-situ halde duran ve payeyi andıran iki adet köşeli sütun, mezarın iki köşesine yerleştirilmiştir. Bu köşeli sütunlar, mezarı çevreleyen üst yapı bloklarının arka taraftaki taşıyıcılarıdır.

Ayrıca mezarın ön tarafında, daha önce yine bitki örtüsünün gizlediği üçgen alınlık parçaları görülmüş ve yapının bir alınlığa sahip olduğu anlaşılmıştır (Fig. 14). Tespit edilebilen alınlık blokları 1.15-1.20 m. uzunluğunda iki blok halindedir. Ancak bu iki blok, alınlığın 2/3'ünü oluşturmaktadır. Alınlığı tamamlayacak olan üçüncü blok ise bulunamamıştır. Bu iki bloğun ölçülerinden hareket ederek, yapının ön cephede yaklaşık 3.60 m. genişliğe sahip olduğu tahmin edilebilir.

Bu ipuçlarına dayanarak, yapının oldukça sade cephe düzenlemesinde, dört adet Dor sütunu tarafından taşınan 2 fascialı bir arşitrav ve S profilli bir frizin üzerinde, 3 bloktan oluşan bir alınlık olduğu anlaşılır. Ancak alınlığın üçgen formuna uyum sağlayan ve tüm yapıyı kaplayan bir çatı konstrüksiyonuna ilişkin hiçbir ipucuna rastlanmamıştır. Bu nedenle alınlık bloklarıyla sadece ön cepheye yönelik bir düzenleme yapıldığı anlaşılmaktadır (Fig. 15).

D2 mezarının en önemli özelliği, mezar odasının anakayaya oyulmuş bir oda mezar olmasından kaynaklanır. Bu kaya mezarının ön cephesi blok taşlarla örülerek yapısal bir karakter kazandırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca alınlık ve sütunların kullanılmasını, anıtsal yapılara benzetme çabası olarak değerlendirmek mümkündür.

Kapı çevresinde bulunan profil, mezarın bir kapak taşı ile örtülmüş olduğuna işaret etmektedir. Kapının üzerinde bulunan açıklığın ise ilk kullanım evresine ait olup olmadığını anlamak zordur. Ayrıca benzer örneği olmadığı için, bu açıklığın ne anlam taşıdığına dair yorum yapmak, şu aşamada mümkün olamamıştır. İkinci bir kullanım evresinde farklı bir amaç için açılmış olabileceği düşünülebilir.

2.95 x 2.15 m. iç ölçülere sahip mezar odasında, bir tanesi kapının karşısında, bir diğeri kapının sağında olmak üzere iki ölü yatağı görülebilmektedir (Fig. 16). Kapının sol tarafı ve odanın zemini çok fazla dolmuş ve yıpranmıştır. Bu nedenle bu noktalara gömü yapıp yapılmadığı bu haliyle anlaşılamamaktadır. Kapının karşısındaki ölü yatağı zeminden biraz yüksek yapılmıştır ve bu yatağa özel önem verilmiştir. Oldukça yüksek bir yastığı vardır ve hemen önünde, sıvı sunusu için açılmış bir kaya çanağı bulunmaktadır.

D2'nin mezar odası anakayaya oyulduğu için, çatı sistemi Hüseyinler'deki D1 mezarından farklılık göstermektedir. Sadece prostylos düz blok taşlarla kapatılmıştır. Ancak her iki mezar da da üçgen alınlık tespit edilmiş olması, yakın coğrafyalarda yer alan D2 mezarı ile D1 mezarı arasında bir etkileşim olduğunu düşündürmektedir. Bu etkileşim birbirleri ile ilişkili olabileceği gibi, dönemin görkemli tapınak mezarları her iki yapıyı da etkilemiş olabilir.

KARŞILAŞTIRMA ÖRNEKLERİ VE TARİHLEME

D1 ve D2 mezarlarının tarihlemesine yardımcı olacak bir yazıt bulunamamıştır. Ancak mimari

tasarımdaki paralellik göz önünde tutularak, bu iki yapının birbirine yakın dönemlerde inşa edilmiş olabileceğini düşünmek mümkündür. Ayrıca; D1 mezarının arşitravında 3, D2 mezarının arşitravında ise 2 fascia bulunmasının dışında, üst yapı elemanlarının profillerinde, aynı elden çıkmış olabilecek kadar paralellik bulunduğu gözlenmektedir (Fig. 2-13).

D1 ve D2 mezarlarının tarihlemesinde kullanılabilecek en somut kriterlerden biri, D1 mezarının İon sütun başlıklarıdır (Fig. 12). Nitekim sütun başlıklarından yola çıkılarak yapıların tarihlenmesi, bölgedeki diğer tapınak mezarlarda da uygulanmış olan bir yöntemdir. Bilinen tapınak mezarların tamamına yakını Korinth tipi başlık taşıdığı için, bu yöntem özellikle Korinth başlıkları için kullanılmıştır. Ancak aynı başlıklar üzerine farklı araştırmacılar tarafından yapılan stil kritiği, farklı sonuçlar ortaya çıkarmıştır:

Son yıllarda tapınak mezarlar üzerine yapılan bir çalışmada, günümüze kadar kabul edilen kronolojiye alternatif olarak yeni bir hipotez ortaya konmuştur¹¹. Bu yeni tarihleme önerisi, özellikle sütun başlıklarında ya da friz bloklarında yer alan bitkisel dekorasyona dayandırılmaktadır. Buna göre, Olba bölgesinin tapınak mezarlarındaki sütun başlıkları, imparatorluğun önemli merkezlerindeki yapıların sütun başlıklarıyla karşılaştırılabilir. Bu yöntemle, daha önce M.S. 2. yy. ortaları ve sonrasına tarihlenen tapınak mezarların, aslında Augustus döneminde inşa edilmeye başlandığı sonucuna ulaşılır. Bu sonuç, Dağlık Kilikia'nın politik tarihi ve bazı tapınak mezarların üzerinde yer alan yazıtların verdiği tarihlerle örtüşmemektedir¹². Dolayısıyla pek çok anıt için eleştiriye açık yeni bir kronoloji ortaya çıktığı halde, eski kronoloji hala güvenilirliğini korumaktadır.

Sonuç olarak, Olba bölgesindeki sütun başlıklarının tarihlemesi yapılırken, tarihleme kriteri olarak kullanılacak başlıklar arasında, sadece büyük merkezlerin örnekleriyle karşılaştırmak yanıltıcı olabileceğinden, yerel

örneklerin bulunması da önem taşımaktadır. Bunun nedeni Olba bölgesinde, hem Helenistik dönemde, hem de Roma döneminde, yerel özelliklerin sanata yansımış olmasıdır. Nitekim Korinth başlıklarının bir bölümü son derece sadedir ve büyük merkezlerdeki kaliteli örneklerle karşılaştırılamayacak kadar basittir.

Farklı coğrafyalarda tespit edilmiş olan bazı Ion sütun başlıkları Hüseyinler D1 mezarının başlıklarıyla paralellik göstermekte ve genel olarak M.S. geç 2. yy. ile 3. yy'a tarihlenmektedir¹³. Ayrıca, Olba bölgesinde Hüseyinler D1 mezarının Ion başlıklarıyla karşılaştırılacak yerel örnekler de bulunmaktadır. Bu yapılardan iki tanesi, tapınak mezarların grup halde bulunduğu merkezlerden biri olan Imbriogon Kome'dedir (Fig. 17). İki katlı olan bu anıt mezarların üst katlarında Korinth tipi başlık, alt katlarında ise Ion tipi başlık kullanılmıştır (Fig. 18-19). Aslanlı Mezar olarak bilinen birinci tapınak mezarın alt katında kullanılmış olan Ion başlıklarında kanalis olmamakla birlikte, D1 mezarının sütun başlıklarıyla karşılaştırılabilir (Fig. 12-20). Aslanlı Mezarın Ion tipi başlıkları fikir verecek kadar korunabilmiştir. Başlıkların arka ve yan yüzleri kaba bırakılmış, sadece ön yüz işlenmiştir. Hüseyinler D1 mezarının başlıklarında olmayan inci dizisi, Aslanlı Mezarın Ion başlıklarında bulunmaktadır. İki mezarın başlıkları arasında volütlerde, palmetlerde ve Ion kymalarında küçük farklılıklar göze çarpmakla birlikte, bu iki mezarın sütun başlıklarını, Olba bölgesinde tespit edilebilmiş en yakın örnekler olarak değerlendirmek mümkündür.

Hüseyinler D1 mezar anıtı ile Imbriogon Kome'deki Aslanlı Mezar arasında var olan bir diğer benzerlik ise çatı tasarımında uygulanmış olan tekniktir. Her iki mezar anıtının çatısı da semerdam biçimindedir. Bununla birlikte iki mezarın birbirine esas benzeyen yönü, çatı kapama bloklarının kemerler tarafından taşınıyor olmasıdır. Her iki anıtın da mezar odasında iki kemer bulunmaktadır. Arkadaki kemer, iki yapıda da, mezar odasının arka duvarına bitişik inşa edilmiştir. D1 anıtında ikin-

ci kemer, mezar odasının ön duvarına bitişik ve arkadakine simetrik olarak yapılmıştır. Ancak Aslanlı Mezardaki ikinci kemer, aynı zamanda mezar odasının giriş kapısı olarak kullanılmış, dolayısıyla bu kemerin önüne mezar odasını kapatan bir duvar inşa edilmemiştir (karş. Fig. 10- 18). Şimdiye kadar tespit edilebilmiş tapınak mezarlar içinde, çatısı iki kemer tarafından taşınan tek örnek Imbriogon Kome'deki Aslanlı Mezardır. Bu yönüyle de, Hüseyinler D1 mezarının tarihlenmesine yardımcı olabilecek niteliktedir.

Aslanlı Mezar, içinde bulunan üç lahitten birinin üzerindeki yazıta, üst katta kullanılmış olan Korinth tipi sütun başlıklarına ve friz üzerinde yer alan bitkisel dekorasyona dayanılarak, Machatschek ve Cormack tarafından M.S. erken 3. yy'a tarihlenmektedir¹⁴.

Anlaşıldığı üzere M.S. geç 2. yy ile erken 3. yy tarihi, Hüseyinler D1 mezar anıtı için önemli bir referans noktasıdır. Anadolu'nun çeşitli merkezlerinde bulunan benzer Ion başlıklarının verdiği tarihler ile Olba bölgesinde bulunan karşılaştırma örneği aynı döneme işaret etmektedir.

Olba bölgesinde Ion tipi sütun başlığı taşıyan diğer örnek ise yine Imbriogon Kome'de bulunan ikinci bir tapınak mezardır (Fig. 19). Bu mezarın Ion başlıkları tamamlanmamış, sadece konturları belirlenmiştir (Fig. 21). Bu nedenle başlık açısından iyi bir karşılaştırma örneği değildir. Ancak Imbriogon Kome'deki ikinci tapınak mezarın üst katındaki Korinth sütunlarının kaideleri ile Hüseyinler D1 mezarının sütun kaideleri karşılaştırılabilir. İki mezarın Attik-Ion tarzındaki sütun altlıklarının, Hüseyinler D1 mezarındaki plinthos dışında, birbirine benzediğini söylemek mümkündür (karş. Fig. 22- 23).

Imbriogon Kome'deki ikinci tapınak mezar ile D1 mezarı arasındaki bir diğer benzerlik ise, oldukça sade dekore edilmiş olan üst yapı elemanlarında gözlenmektedir. Bu tapınak mezarında bulunan üç fascialı arşitrav ve bunun

üzerinde yer alan S profilli friz, Hüseyinler D1 mezarının üst yapı elemanlarıyla paralellik taşımaktadır (karş. Fig. 2 ile 19 ve 23). Ayrıca Imbriogon Kome'deki bu tapınak mezarın çatısı, tıpkı Hüseyinler D1 mezarında olduğu gibi önce düz blok taşlarla kapatılmıştır (karş. Fig. 4 ve 8 ile 17). Üstelik bu bloklar arka tarafta mezar odasının duvarı üzerine oturmuşken, ön tarafta, mezar odasına girişi sağlayan kemer tarafından taşınmaktadır. Imbriogon Kome'deki bu tapınak mezarın bir de semerdam çatı örtüsünün var olduğu bilinmektedir¹⁵. Semerdam çatı, tıpkı Hüseyinler D1 mezarında olduğu gibi, mezar odasını kapatan oldukça büyük plaka taşların üzerine oturtulmuş ancak günümüzde tamamen yok olmuştur. Tapınak mezarın bu çatı konstrüksiyonu, Hüseyinler D1 anıtını hatırlatmaktadır (karş. Fig. 8 ve 9 ile 23). Imbriogon Kome'deki bu ikinci tapınak mezar için de M.S. erken 3. yy. tarihi önerilmektedir¹⁶.

İon sütunu taşıyan üçüncü karşılaştırma örneği ise, Olba kentinin nekropol alanındaki bir kaya mezarıdır. Bu mezarın girişinde yine İon tarzında 2 sütun görülmektedir ve yıpranmış durumdaki başlıkların yine tamamlanmadan bırakılmış olduğu anlaşılmaktadır¹⁷. Bu örnek, kaya mezarlarının en yoğun kullanıldığı evre olan M.S. 2. yy. ikinci yarısından önceye tarihlenmemelidir. Bu bağlamda Olba bölgesinde İon sütun başlığına sahip olan mezarların M.S. 2. yy. ikinci yarısı ile 3. yy. başlarına ait olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu örnekler, aralarında bazı farklılıklar olmasına rağmen, bölgede ender kullanılan İon tipi sütun başlıklarına hangi dönemde talep olduğunu ve İon başlığı taşıyan mezarların, birbirine çok yakın tarihlerde yapılmış olduğunu göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Üst yapı elemanları arasındaki benzerlikler de, özellikle Imbriogon Kome'deki tapınak mezarlarla Hüseyinler'deki D1 mezarının aynı evrede inşa edilmiş olabileceğine işaret etmektedir. Bu durumda Hüseyinler D1 mezar anıtının inşa dönemi olarak M.S. erken 3. yy.'ı önermek

mümkündür. Dolayısıyla aynı tarihleme önerisi, yukarıda tanımlanmış olan D2 mezarı için de kabul edilebilir.

Hüseyinler'deki D1 mezarı ile plan özellikleri bakımından benzerlik gösteren bir örnek ise, daha önce yayınlanmış olan Kanlıdivane'deki N9 nekropolündeki bir anıt mezarıdır¹⁸ (Fig. 24). Tümüyle yerel özellikler taşıyan bu anıt da, prostylos plana sahiptir. Bununla birlikte bu mezarı ilginç kılan özellik, üç sütunlu bir tasarıma sahip olması ve tapınak mezarlardan farklı olarak bir alınlık ya da semerdam çatısının olmamasıdır¹⁹. Sütunlar Dor başlığına sahip olmakla birlikte, profilli kaideleri bulunmaktadır. Alçak ve dar bir kapı ile mezar odasına girilmektedir. Üç sütunlu anıtın mezar odasında göze çarpan tek belirgin özellik, odanın bir tonozla örtülmüş olmasıdır. Ancak bu tonoz dışarıdan tümüyle kaplanmış ve mezarın dış görünümü, sütunlu bölüm haricinde, kübik bir forma sokulmuştur. Tonozun üzeri, görüldüğü kadarıyla toprakla doldurulmuştur. Ancak en üst katmanda görülen bu toprak tabakasının altında nasıl bir malzeme olduğu anlaşılamamaktadır.

Üç sütunlu tasarımın da birebir benzeri veya net bir tarihleme kriteri bulunmamaktadır. Bununla birlikte, mezar odasının içinde blok taşlarla inşa edilmiş bir tonoz bulunması ve tonozun üzerinin kaplanmış olması tarihleme için önemli bir ipucudur²⁰. Bu özellik, bölgede anıtsal mezar formlarının inşa edildiği döneme işaret etmektedir. Ayrıca D1 ve D2 mezarlarıyla plan benzerliği de göz ardı edilmemelidir. Bu kriterler dikkate alındığında, üç sütunlu mezar anıtının olasılıkla M.S. 2. yy. sonları ile 3. yy. başlarında inşa edilmiş olabileceği önerilebilir²¹.

Tanımlan üç ve dört sütunlu bu mezarlar, sütun sayısının belli kurallara bağlı kalmadan, tercihe göre belirlendiğini ve bu uygulamanın mimarideki farklılık arayışıyla ilişkili olduğunu düşündürmektedir. Bu tip lokal mezar formları, Olba bölgesinin kendine özgü bir mimari karakter şekillendirmiş olduğunun da kanıtı durumundadır.

NOTLAR

** Bu makalede 1995 yılından bu yana Prof.Dr. Sera Durugönül başkanlığında, Dağlık Kilikia'da yapılan yüzey araştırmalarında tespit edilen bazı mezar anıtları değerlendirilmektedir. Bu anıtları incelemeye izin verdiği için Prof.Dr. Sera Durugönül'e teşekkür ederim.

- ¹ Hellenistik dönem imar faaliyetleri hakkında bkz. A.Tırpan, 1995, 405 vd; S. Durugönül, 1998; M. Durukan, 1999, 79 vd; Roma erken imparatorluk dönemi imar evresi hakkında ise bkz.T.B. Mitford, 1980, 1247; Th.S.MacKay-P.A. MacKay, 1969, 132 vd.; B.Söğüt, 1999, 406 vd.; M.Sayar, 1992, 57 vd.
- ² Polygonal duvarlı mezar evleri hakkında bkz. A.Tırpan, 1995, 423-24 (Tablo); S.Durukan, 1999, 79 vd; B.Söğüt, 1993, 225 vd
- ³ A.Machatschek, 1967, 59
- ⁴ S.H.Cormack, 1989, 38; C. Berns, 1999, 118
- ⁵ Imbriogon Kome'deki mezarlarda bulunan konsollar için bkz.A. Machatschek, 1974, 251 vd; S.H.Cormack, 2004, 208
- ⁶ Mezgitkale tapınak mezarı hakkında bkz. H.Hellenkemper-F.Hild, 1986, 57 vd, Abb. 51-52
- ⁷ Konsolların büst yada heykel taşıdıklarını düşündüren en önemli argüman, Olba bölgesinde çok sayıda örneği bulunan ve anıtsal sütunlu mezarlar olarak tanımlanan mezarların sütunları üzerindeki konsollardır. Bu konsolların uzun yüzlerinde, olasılıkla mezarda yatan kişilerin büstleri kabartma olarak betimlenmiştir. Konu ile ilgili olarak bkz. B.Söğüt, 2005, 103 vd.
- ⁸ Tapınak mezarlar, Olba bölgesinde M.S. 2. yy ortalarından, M.S. 3. yy. ilk çeyreği sonlarına kadar moza olan bir mezar tipidir. Çok sayıda sağlam örneği tespit edilmiş olan bu anıtların kendi içinde nasıl bir minari gelişim gösterdikleri konusu ayrı bir makale olarak yayına hazırlanmaktadır. Bölgedeki tapınak mezarlarla ilgili olarak ayrıca bkz. A.Machatschek, 1967, 85 vd.; 106 vd; A.Machatschek, 1974, 251; M.Wegner, 1974, 575; E.E. Schneider, 2003, 263; F. Hild- H.Hellenkemper, 1990, 223, 275, 288, 350, 450; J.Keil- A.Wilhelm, 1931, 23, 34, 44, 85; H.Hellenkemper- F.Hild 1986, 52, 57; E. Erten, 2003, 55; S.H. Cormack 2004; M.Durukan, 2005, baskıda.
- ⁹ D1 mezarının İon başlıklılarının tarihlenmesi ve bölgede bulunan diğer

İon başlıklı mezar yapıları, 'karşılaştırma örnekleri ve tarihlenme' başlığı altında aktarılacaktır

- ¹⁰ M.Durukan, 2003, fig. 13.
- ¹¹ C.Berns, 2003, 86 vd, 186 vd.
- ¹² Bu konu ile ilgili makale yayına hazırlanmaktadır
- ¹³ O.Bingöl, 1980, Kat. No 310 (Taf. 11), M.S. 3. yy; Kat. No 313 (Taf. 10), M.S. 3. yy; Kat. No 317 (Taf. 16), M.S. 2-3. yy.
- ¹⁴ Bu mezar için bkz. A.Machatschek, 1974, 255 vd., fig 54, 55-56, taf. 95, 97; S.H.Cormack, 2004, 207 (Temple Tomb 2)
- ¹⁵ Imbriogon Kome'deki bu tapınak mezarın semerdam çatısı ile ilgili olarak bkz. J.Keil-A.Wilhelm, 1931, taf. 12 (35)
- ¹⁶ S.H.Cormack, 2004, 211 (Temple Tomb 4)
- ¹⁷ Bu kaya mezar hakkında bkz.Y. Er Scarborough, 1991, 111, fig. 2; E.Erten, 2003, 58, resim 6.
- ¹⁸ Üç sütunlu mezarla ilgili olarak bkz. A.Machatschek, 1967, Taf. 56, abb. 71
- ¹⁹ D1 ve D2 mezarlarının alınlıklı oldukları tespit edildiği için, N9 mezarının da benzer bir alınlık taşıdığı düşünülebilir. Ancak bu öneriyi destekleyecek herhangi bir ipucu bugüne kadar bulunmuş değildir.
- ²⁰ Tonoz kullanımının Olba bölgesinde M.S. 2. yy.'da yaygın olduğu konusunda bkz. A.Machatschek, 1967, 101-102
- ²¹ Daha önce bu anıtı inceleyen A.Machatschek, yapının herhangi bir stil kritiği yapılamayacak kadar eyalet tarzında inşa edilmiş olduğunu, 3 sütunlu garip ön cephenin tarihlenmeyi imkansız hale getirdiğini savunmuş ve bu özelliklerin geç bir tarihe işaret ediyor olabileceğini düşünmüştür. Bu nedenle yapının 'belki' M.S. 3. yy. sonuna ait olabileceğini önermiştir. A. Machatschek, 1967, 29, 116-117. P.Verzone de aynı yapıyı, benzer gerekçelerle M.S. 3. ya da 4. yy.'a tarihlenmiştir, bkz. P.Verzone, 1957, 8, 67. Daha sonra, bölgenin mimari karakteri dikkate alınarak, Kanlıdivane'deki üç sütunlu mezar anıtının tarihinin, M.S. 1 yada 2. yy. olabileceği önerilmiştir, bkz. M.Durukan, 2003, fig. 12. Ancak son bulguların ortaya çıkması ve özellikle Hüseyinler'de bulunmuş olan İon sütunlu mezar, Kanlıdivane'deki üç sütunlu mezar anıtının daha net tarihlenmesine yardımcı olacak ipuçları vermiştir.

KAYNAKÇA

- BERNS, C.,
1999 "Der Hellenistische Grabtum von Olba", *OLBA II*, 111-129
2003 Untersuchungen zu den Grabbauten der frühen Kaiserzeit in Kleinasien", *Asia Minor Studien 51*, Bonn
BİNGÖL, O., 1980
"Das ionische Normalkapitell in hellenistischer und römischer Zeit in Kleinasien", *Istanbuler Mitteilungen*, Beiheft 20
CORMACK, S.H.,
1989 "A Mausoleum at Ariassos, Pisidia", *Anatolian Studies XXXIX*, 29 vd.
2004 *The Space of Death in Roman Asia Minor*, Wiener Forschungen Zur Archäologie, Wien
DURUGÖNÜL, S., 1998
"Turme und Siedlungen im Rauhen Kilikien", *Asia Minor Studien 28*, Bonn
DURUKAN, M.,
1999 "Hisarkale Garnizonu ve bu Merkezde Polygonal Tekniğe İnşa Edilmiş Mezarlar", *OLBA II*, 79-91
2003 "Olba/Diokaesarea'daki Piramit Çatılı Mezar Anıtının Tarihlenmesi Üzerine Yeni Bir Görüş", *OLBA VII*, 219-38
2005 "Monumental Tomb Forms in the Olba Region", *AS 55* (Baskıda)
ER SCARBOROUGH, Y., 1991
"Diversità e interazione culturale in Cilicia Tracheia. I monumenti funerari", *Quaderni Storici 76* (Scambi e identità culturale la Cilicia), 105-140
ERTEN, E., 2003
"Olba 2002 Yüzey Araştırması", *21. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Ankara, 55-66
HELLENKEMPER, H., HILD, F., 1986
Neue Forschungen in Kilikien, Wien
HILD, F.- HELLENKEMPER, H., 1990
Kilikien und Isaurien, Wien
KEIL, J., WILHELM, A., 1931

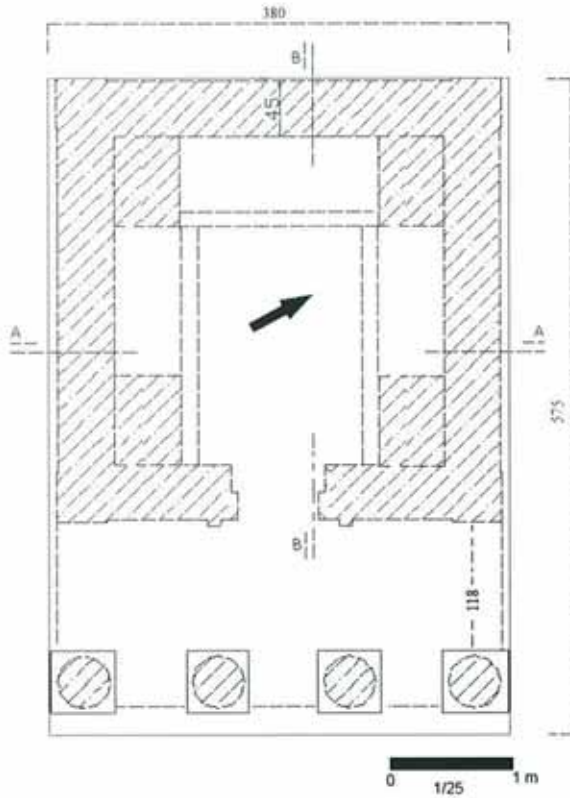
- "Denkmäler Aus Dem Rauhen Kilikien", *MAMA III*
MACHATSCHKE, A.,
1967 *Die Nekropolen und Grabmäler im Gebiet von Elaiussa Sebaste und Korykos im Rauhen Kilikien*, Wien
1974 "Die Grabtempel von Dösene im Rauhen Kilikien", *Manşef'e Armağan*, 251-61
MACKAY, TH. S. - MACKAY, P.A., 1969
"Inscriptions from Rough Cilicia East of the Calycadnus", *AS 19*, 139-142
MITFORD, T.B., 1980
"Roman Rough Cilicia", *ANRW II/7, 2*, Berlin-New York, 1230-1261
SAYAR, M., 1992
"Starrenbau in Kilikien unter den Flaviern nach einem neugefundenen Meilenstein", *Epigraphica Anatolica 20*, 57-62
SCHNEIDER, E. E., 2003
"Some Considerations on Elaiussa's North-Eastern Necropolis", *OLBA VII*, 261-73
SÖĞÜT, B.,
1993 "Kilikya Tracheia'da Bir Hellenistik Mezar Yapıtı", *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. Dergisi 7-8*, 1992-93, 225-236
1999 "Lamos'da Bulunan Bir Tapınak", *OLBA II*, 399-409
2005 "Tombs with Monumental Columns in the Olba Region", *OLBA XI*, 103-154
TIRPAN, A., 1995
"Kilikia Tracheia'da Polygonal Taş Örgülü Duvarlar", *XI. Türk Tarih Kongresi*, 405-424
VERZONE, P., 1957
"Città ellenistiche e romane dell'Asia Minore", *Palladio 1*
WEGNER, M., 1974
"Kunstgeschichtliche Beurteilung der Grabtempel von Olba/Diokaesarea", *Manşef'e Armağan*, 575-83

Res.1: Olba Bölgesi haritası.

Res.2: Hüseyinler köyünde bulunmuş olan D1 mezar anıtı ve üst yapı elemanlarının kesiti.

Res. 3: Hüseyinler köyünde bulunmuş olan D1 mezar anıtı ve üst yapı elemanlarının kesiti.

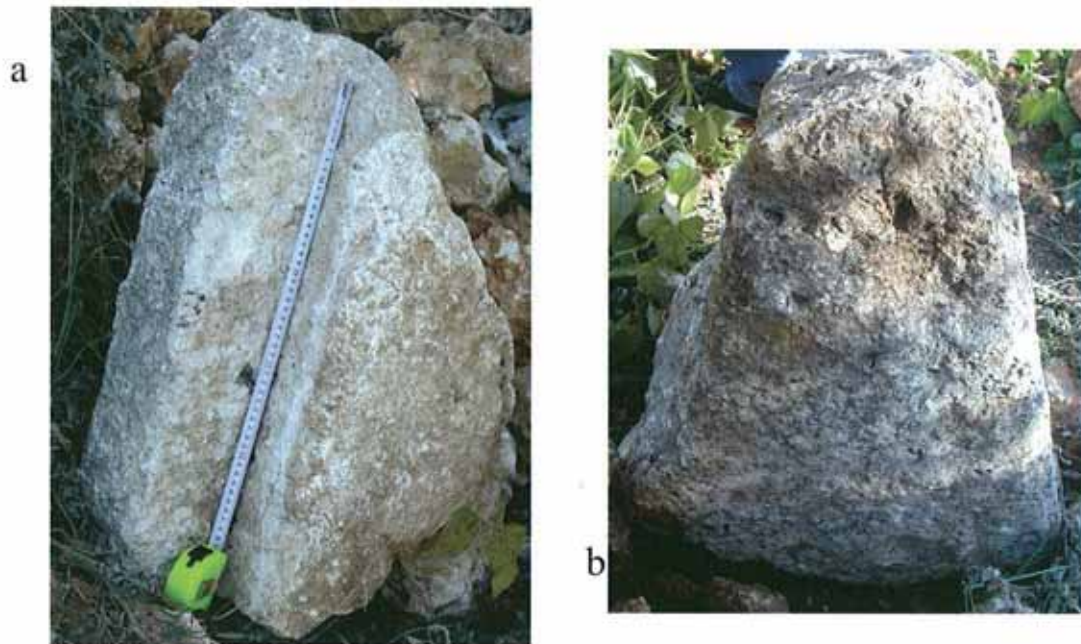

Res. 4: D1 mezar anıtının çatısı.

Res. 5: D1 mezar anıtının çevreye dağılmış durumda tespit edilen üçgen alınlık parçaları ve semerdam formlu çatı blokları.

Res. 6: D1 mezar anıtının yakınlarında bulunmuş olan kapı bloğunun ön ve arka yüzü.

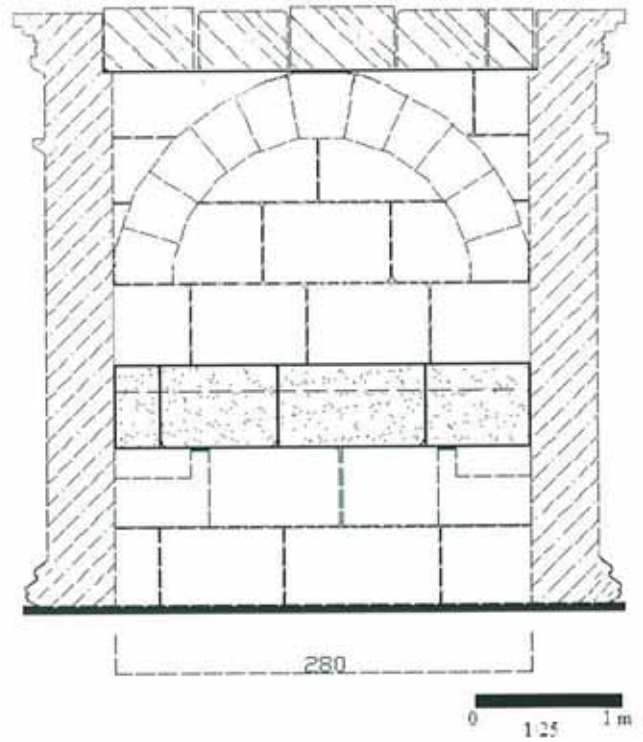

Res. 7: D1 mezar anıtının yakınlarında bulunmuş olan kapı bloğunun ön ve arka yüzü.

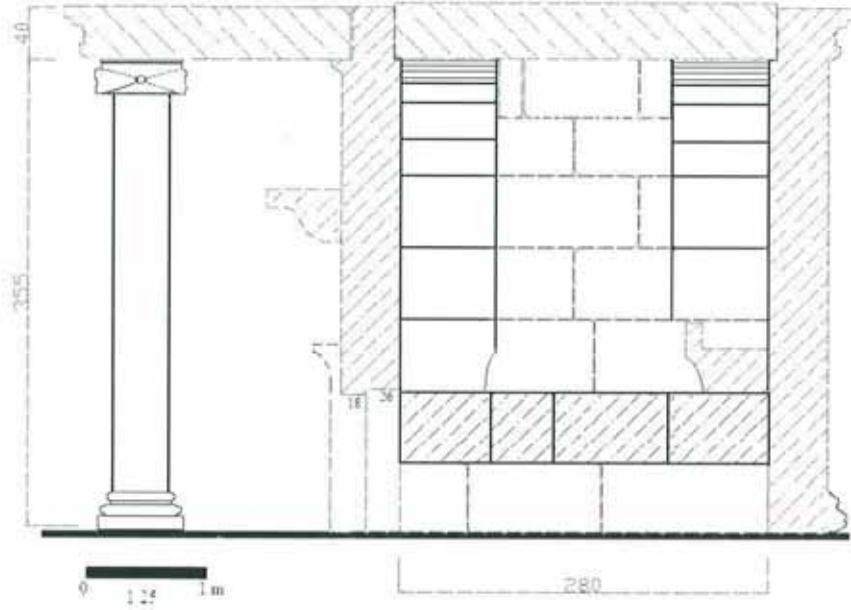

Res. 8: D1 mezar anıtının çatı konstrüksiyonunu oluşturan kemer ve kapama blokları.

Res. 9: D1 mezar anıtının çatı konstrüksiyonunu oluşturan kemer ve kapama blokları.

Res. 10: D1 mezar anıtının kesiti B-B.

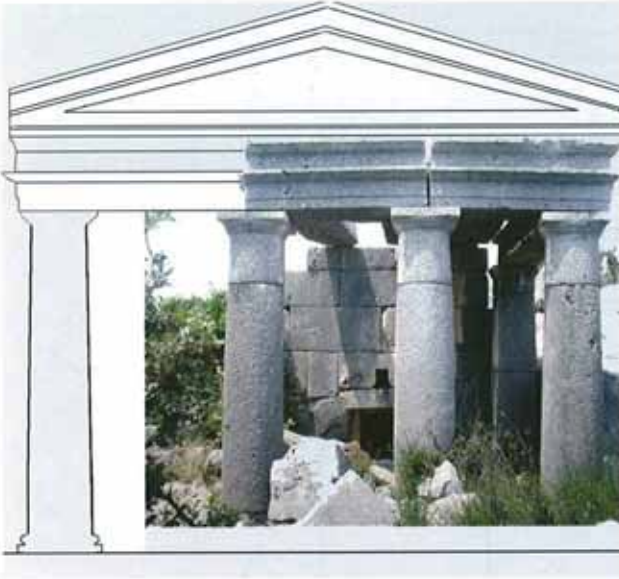

Res. 11: D1 mezar anıtının restitüsyon önerisi.

Res. 12: D1 mezar anıtının restitüsyon önerisi.

Res. 13: D2 mezar anıtı.

Res. 14: D2 mezar anıtının rekonstrüksiyon önerisi.

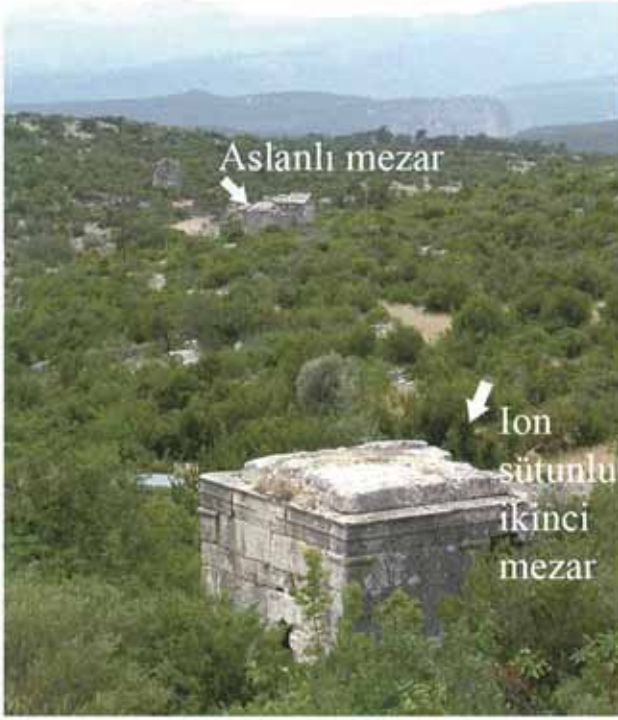

Res. 15: D2 mezar anıtının içinde bulunan ölü yatağı ve libasyon çukuru.

Res. 16: Imbriogon Kome'de (Demircili yada Dösene) bulunan tapınak mezarlar.

Res. 17: Imbriogon Kome'de, alt katında İon sütunları bulunan ve Aslanlı Mezar olarak bilinen tapınak mezar.

Res. 18: Imbriogon Kome'de, yine alt katında İon sütunları bulunan ikinci tapınak mezar.

Res. 19: Imbriogon Kome'de bulunan Aslanlı Mezarın İon sütun başlığı.

Res. 20: Imbriogon Kome'de bulunan Aslanlı Mezarın İon sütun başlığı.

Res. 21: Imbriogon Kome'de bulunan ikinci tapınak mezarın tamamlanmamış İon sütun başlığı.

Res. 22: Hüseyinler köyündeki D1 mezar anıtının sütun altlığı.

Res. 23: Imbriogon Kome'de, alt katında İon sütunları bulunan ikinci tapınak mezarın sütun altlığı, cephe düzenlemesi ve mezar odası.

Res. 24: Kanlıdivane nekropolünde bulunan N9 mezar anıtı.